Tilhører
Therkild Petersen

I taknemlig Erindring
tilegnet
Borgmester M. Martensen
fra
Fru Therkild Petersen

Beretning
om
Esbjerg Sogneraads Virksomhed i de 5 Aar,
Esbjerg har været selvstændig Kommune.

I Fölge Indenrigsministeriets Skrivelse af 29' Juli 1893 blev Jerne Skads Kommune, hvorunder Esbjerg hörte, adskilt i to Kommuner, saa at Esbjerg By, tilligemed Byerne Strandby og Rörkjær, der udgjorde det tidligere Sognefogeddistrikt med et Areal af ca. 1000 Tdr. Land og 32½ Td. Hartkorn, fra 1' Januar 1894 blev en selvstandig Kommune under Navn af Esbjerg Sogn.

Esbjerg, der den Gang talte 6400 Indbyggere, har i den Tid Byen har hört under Jerne Skads Kommune ikke kunnet udvikle sig som den i Fölge sin Störrelse kunde göre berettiget Krav paa; den var stadig bleven betragtet som Stedbarn. Landboerne havde ikke fælles Interesser med Esbjerg, Byen blev betragtet som et Onde der tyngede paa Hartkornet uden at give tilsvarende Indtægter. Der blev derfor gjort saa lidt for Esbjerg som Sognet paa nogen mulig Maade kunde nöjes med at göre. Som et Exempel kan anföres at der til Gadebelysning for et helt Aar bevilgedes Esbjerg 25 Kr.

Der var derfor ved Adskillelsen heller ikke meget for Esbjerg at overtage nemlig kun Skolerne i Danmarksgade og Skolegade, et lille Spröjtehus og en Del Spröjtemateriel for hvilket vi maatte overtage en Gjæld paa 30,000 Kr. Skolen i Skolegade der ikke var meget tidssvarende solgtes senere for 30,033 Kr.

Det ny Sogneraad, der kom til at bestaa af 9 Medlemmer havde da ogsaa strax sin Opmærksomhed henvendt paa saa hurtig som muligt at faa indhentet det forsömte, og i den Anledning indgik Sogneraadet i August 1894 med Andragende til Ministeriet om et rentefrit Laan paa 300,000 Kr., hvilket dog ikke bevilgedes, hvorimod Sogneraadet fik et Laan paa Finansloven for 1895/96 stort 350,000 Kr., dog ikke rentefrit men til en Rente og Afdrag af 4½% p. A. hvoraf de 3⅖ % er Rente og Resten Afdrag. Belöbet er med Amtsraadets Samtykke af 22 Maj 1896 anvendt til Anlæg af Kloaker, Brolægning af Gader og Bygning af ny Skoler m. v.

Sogneraadet havde ogsaa sin Opmærksomhed henvendt paa at Byen i Længden ikke godt kunde styres som Sognekommune og at den maaske kunde have Fordel af at blive Handelsplads i hvilken Anledning det ligeledes i August 1894 indgik med Andragende til Indenrigsministeriet, om at Esbjerg maatte blive ophöjet til saadan. Ministeriet sendte os ca. 2 Aar efter et Forslag til en Omordning af Esbjerg kommunale

Forhold, dog ikke som Handelsplads, hvilket Udkast, efterat Sogneraadet havde holdt et Möde sammen med Stiftamtmanden ændredes til et Forslag til Esbjerg Kommunes Oprettelse til Handelsplads. Da Forslaget herom senere bortfaldt tiltraadtes den 21' Oktober 1897 et Udkast fra Indenrigsministeriet om at Esbjerg Kommune fra 1' Januar 1899 oprettes til Köbstad hvilket som bekjendt blev til Lov den 19' Marts 1898.

I Formue- og Lejlighedsskat er indgaaet ca. 35936 Kr. i 1894, 78701 Kr. i 1895, 100,795 Kr. 01 Öre i 1896, ca. 170,000 Kr. i 1897 og for 1898 er paalignet 120,698 Kr. 80 Öre.

Kommunens Skolevæsen har i de forlöbne 5 Aar udviklet sig saaledes: Börneantallet i Kommunens Skoler og Antallet af dets faste og midlertidige Lærere og Lærerinder samt Timelærere og Timelærerinder har udgjort henholdsvis:

Den 1' Januar 1894 - 845 Börn og 14 Lærere
" 1' " 1895 - 978 " og 19 "
" 1' " 1896 - 1150 " og 22 "
" 1' " 1897 - 1393 " og 26 "
" 1' " 1898 - 1542 " og 30 "
nu ca. 1700 " og 35 "

Udgifterne til Skolevæsenet have udgjort til

	Lönninger og lign.	Andre ord. Udg.	Extra Udg. til Nybygninger etc.
i 1894	14200 Kr. 27 Ö.	5144 Kr. 30 Ö.	37347 Kr. 80 Öre.

i 1895 –	16860 Kr. 16 Ø.	7386 Kr. 30 Øre.	
" 1896 –	20824 " 07 "	8769 " 82 "	114,118 Kr. 54 Øre.
" 1897 –	25253 " 91 "	11463 " 13 "	13.193 " 64 "
" 1898 c.	28272 " 17 "	11640 " 00 "	

Skolerne ere opførte, i Nørregade i 1894, i Spangsbergsgade og Østergade i 1896.

Kommunens Udgifter til Fattigvæsenet og Alderdomsunderstøttelse have udgjort henholdsvis:

i 1894 –	6395 Kr. 64 Øre	– 2740 Kr. 20 Øre
" 1895 –	6669 " 35 "	– 3402 " 51 "
" 1896 –	7281 " 14 "	– 4020 " 71 "
" 1897 –	8217 " 83 "	– 4340 " 37 "

Udgiften stiger stadigt, navnlig er Udgiften stor som Opholdskommune for andetstedshjemmehörende Personer. Et Andragende af 13. August 1894 om Godtgörelse af Statskassen for disse er ikke blevet bevilget.

Sogneraadet har forsögt at hæmme planlös Bebyggelse ved allerede i Begyndelsen af 1894 at opfordre Bygningskommissionen til at söge Bygnings-Reglementet strengt overholdt og ved at bekoste Nivellement og Kortlægning m. v. i 1894 i den indre By, og i 1897 i Resten af Kommunen til en Udgift af henholdsvis 1042 Kr. 70 Øre og 3759 Kr. 35 Øre. Derhos har Sogneraadet ifölge Andragende af 31. December 1894 og 22. December 1896 sögt Bygnings-Reglementet udvidet til at gjælde for hele Kommunen.

Da Drikkevandet her i Byen var af meget daarlig Beskaffenhed ligesom det, efterhaanden som Bebyggelsen tog til, var vanskeligt at skaffe tilveje i tilstrækkelig Mængde, besluttede Sogneraadet i sit Möde den 10 Decbr. 1895 at anlægge et Vandværk. Efter flere forgæves Boringer i forskjellige Dele af Byens Udkanter var man endelig saa heldig i Vognsböl, ca ½ Mil fra Byen at finde rigeligt og udmærket Drikkevand i ca. 50 Fods Dybde. Vandværket anlagdes derefter i 1896, og Pumpestationen byggedes paa ovennævnte Sted, hvor Vandet faas fra 6 Borerör.

De 3 Pumper der kunne give henholdsvis 850, 700 og 200 Td. Vand pr. Time, drives ved 3 Gasmotorer paa henholdsvis 35, 25 og 8 Hestes Kraft, med Forsyning fra Kommunens Gasværk. Som Reservoir tjener Vandtaarnet paa Baunehöj, der rummer ca. 1000 Td. Vand. Trykhöiden er fra 80 til 140 Fod efter Husenes Beliggenhed. Hovedledningerne, hvis Störrelse variere fra 3 til 10 Tommer, have en samlet Længde af ca 57000 Fod (2 3/8 Mil). Vandværket forsyner gennem særskilt Maaler Esbjerg Havn. I 560 Ejendomme findes indlagt Vand. I 1897 var Maximumsforbruget af Vand i et Dögn 5000 Td. og Minimumsforbruget 3000 Td. og i 1898 henholdsvis 10,500 Td. og 5500 Td.

Vandafgiften erlægges efter Bygningernes Assurancesum, i enkelte Tilfælde efter Vandmaalere.

Vandværkets Anlægssum har udgjort 212,000 Kr.

Da Esbjerg i 1895 talte 9280 Indbyggere var det rimeligt at der allerede den Gang stilledes Krav om et Gasværk, og efter Afholdelsen af flere Borgermöder i den Anledning, hvor der baade kæmpedes for og imod et Gasværk, besluttede Sogneraadet i sit Möde den 10. December 1895 at bygge et saadant i Aaret 1896. Det blev den Gang anlagt efter en Production af ca. 60,000 Kubikfod pr. Dögn, hvilket man antog maatte være tilstrækkeligt for en længere Aarrække, men med den stærk stigende Folkemængde tog Forbruget af Gas saa stærk til, at man allerede i 1898 har maatte udvide det til en Production af 100,000 Kubikfod pr. Dögn. Gasproductionens Störrelse var nemlig i 1897 - 19½ Million Kubikfod og i 1898 c. 23 Millioner Kubikfod, hvoraf ca Halvdelen er benyttet som Lysgas og Resten som Koge og Motorgas.

Hovedledningerne, hvis Störrelse variere fra 3 til 10 Tommer, have en samlet Længde af ca 69,000 Fod (ca. 2 7/8 Mil). Gasværket forsyner gennem særskilt Maalere Esbjerg Havn, ligesom det ogsaa forsyner Vandværkets Maskiner med Gas. I 560 Ejendomme er indlagt Gas, og af Maalere findes for Tiden opstillet 1570. Af Motorer, der drives ved Gas fra Værket, findes 18 Stykker.

Gaslygternes Antal udgör 212 Stkr. foruden 2 Kandelabre paa Torvet, og der anvendes overalt

Auerske Brændere paa disse. Gasværkets Anlagssum har udgjort 285.000 Kr.

Som mange andre kommunale Mangler var ogsaa den, at Aflöbsforholdene vare yderst slette, og det var derfor ganske naturligt at man i 1895 begyndte paa Anlaget af Kloaker, der senere er fortsat, saa at saa godt som alle Gader indenfor Gadeplanen af 1894 er forsynet med Kloaker. Til Grundlag for Planens Udförelse havdes et af Landinspektör A. G. Birk i 1894 udarbeidet Kloakprojekt, der imidlertid paa mange Steder er ændret, dels af Hensyn til Bebyggelsesforholdene og Udlöbsforholdene og dels af tekniske Hensyn, saasom Spildevandsströmmens Hastighed og lignende.

Hovedledningernes Störrelse variere fra 6 til 27" Rör, hvoraf de mindre Dimensioner fra 6 til 18" ere saltglasserede Lerrör, de större 21–27" Betonrör med spids Bund, der hovedsagelig er stöbte af Kommunen selv.

Ialt er der i Øjeblikket anlagt ca. 44000 Lb. Fod Hovedledning, hvoraf ca 8800 Lb. Fod ere af Betonrör samt ca. 7000 Lb. M. 6" Stikledninger. Anlagssummen udgjör ialt 143,000 Kr. Kloak findes indlagt i lidt over 300 Ejendomme.

Vandklosetter kunne med Sogneraadets Tilladelse installeres med Aflöb til Kloakerne i de Gader, der ere forsynede med saadanne. Ialt findes installeret 43 Vandklosetter, fordelte paa 18 Ejendomme.

Efter Nedlægning af Gas, Vand og Kloakrör, fortsattes de da allerede paabegyndte Brolægningsarbeider med Kraft, saaledes at man nu ved Aarets Udgang har

ca. 5000 Alen Körebane brolagt med ekvarerede Sten
" 2800 " — Makadamisering
" 1200 " — Asfalt
" 250 " — Træ paa Underlag af Beton
" 100 " — " " " Sand
eller ca. 7100 □ Fv. Brolægning med Sten
" " 3000 " " " Makadamisering
" " 1700 " " " Asfalt
" " 400 " " " Træbrolægning
samt ca. 4700 " " Fortove, istandsatte med Fliser og Sten

Udgifterne hertil have efter Fradrag af Lodsejernes Tilskud udgjort ca. 160,000 Kr. foruden en indestaaende Sum af 25,000 Kr.

Kommunen har overtaget fra Amtet, Amtsvejene Kongensgade og Strandbygade, fra Jernbaneöverkörselen til Færgevejen, til Istandsættelse og fremtidig Vedligeholdelse for en Sum en Gang for alle af 60,000 Kr.

Til Vedligeholdelse af Vejene, der ere optagne paa Regulativet som offentlige, anvendtes harpet Grus. I Aaret 1897 begyndte man i Stedet for at anvende slaaede Sten (Skærver) paa de Gader, der vare regulerede ɔ: afgravede og paafyldte i Henhold til de vedtagne Sleider, idet disse foruden i Længden at være betydelig besparende, giver en Del Arbeidere en Del at bestille om Vinteren ved Slaaninger. Siden 1' Januar 1898 er der saaledes til Dato udbetalt lidt over 2000 Kr. fordelt paa 22 Mand.

I Tilslutning til Brolægningsarbeider og Kloakledninger maa omtales Betonstöberiet, hvor Kommunen i Aarene 1896-98 har stöbt Störsteparten af de Fliser og Rör, der ere anvendte til ovennævnte Arbeider. Der er i disse 3 Aar stöbt over 36,000 Fliser og 2500 Rör til en Pris af ialt 48,000 Kr. hvori er medregnet Stöberiets Anlægssum. Beregnet efter laveste Licitationspris er der herved opnaaet en Besparelse af c. 20,000 Kr., idet det samme Parti i Indköb vilde have kostet 68,000 Kr.

Da den gamle Kirkegaard viste sig for lille, köbte Kommunen for ca. 20,000 Kr. et Areal af ca. 9 Tdr. Land, der senere mageskiftedes med et andet lige saa stort Areal, hvorved Köbesummen tjentes. Paa den ny Kirkegaard er opfört et Ligkapel og udfört Beplantning til en Udgift af ialt 12,325 Kr. 80 Öre.

Forat Bergenes særskilte Udgifter til det befalede Höjtidsoffer kunde bortfalde, har Sogneraadet faaet Offeret aflöst med bestemte Summer til Præst, Kapellan og Degn ialt 3200 Kr. aarlig. En Betingelse for at der blev ydet Statstilskud til Kirkens Udvidelse er den, at Kommunen har overtaget dens fremtidige ~~Beplantning~~. Vedligeholdelse.

Med Hensyn til Samfærselsmidlerne har Sogneraadet tilsagt Tilskud og arbeidet for Gennemförelse af den lovhjemlede Nymindegab-Esbjerg Bane og af Veile Vandel Banens projekterede Gennemförelse til Esbjerg. Derhos har Kommunen ydet 6000 Kr. til Esbjerg Darum Vejens Anlæg og bevilget yderligere til samme 2500 Kr.

Sogneraadet har förste Gang i 1894 ansögt om Banegaardens Flytning til Terrænets vestre Side og formaaet en Del Lodsejere til at afgive Jord langs denne Side til Adgangsvej ned til Kongensgade.

Kommunens Brandvæsen er forbedret i betydelig Grad ved Anskaffelse af nyt Materiel og ved at der er indfört en fast Styrke paa 30 Brandmand foruden Chef og Assistent. Der er paa en Kommunen i 1877 skænket Grund, i 1897 opfört en ny Brandstation til en Udgift af 8155 Kr. 17 Ør. i Stedet for et ældre Spröitehus solgt til Nedbrydning for 27 Kr.

Med Hensyn til Byens Forskönnelse har Sogneraadet paa Grund af de höje Priser for Köb af Arealer til Anlæg ikke kunnet udrette andet end, at man af Staten har erholdt overladt til Brug som offentlig Lystanlæg det Havnen tilhörende Areal mellem Toldvejen, Englandsgade, Havnegade og Havnevejen ca. 6 Td. Land mod at vedligeholde det.

Da Kommunen og Bergene ofte led under ikke tilsvarende Bestemmelser i Politi- og Sundhedsvedtægterne har Sogneraadet udarbeidet dels ny Politivedtægt, der traadte i Kraft den 1 Marts d. A. og som er i Samklang med lignende Byers, dels Udkast til en ny Sundhedsvedtægt navnlig med Bestemmelser om Kødkontrol m. v. Dette Udkast er imidlertid endnu ikke blevet stadfæstet.

Som det vil sees af foranstaaende Udgiftsposter har Kommunen neppe stiftet saa stor Gjæld som der er udført Arbeide for. Gjælden var oprindelig ca. 977.000 Kr. og er nu nedbragt til ca. 924.000 Kr. Der er udført Arbeide etc. for 970.000 Kr. hvoraf:

Gasværkets Anlægssum er		285.000	Kr.
Vandværkets	do ·	212.000	-
3 ny Skolers	do ·	165.000	"
Nyt Ligkapel	do ·	12.300	·
Brandstationens	do -	8.200	·
Den ny Kirkegaards Værdi	·	20.000	·
Kloakledningens Anlægssum		143.000	·
Asfaltering og Brolægning m. v. 185.000 ÷ 60.000 Kr. fra Amtet		125.000	-

Desuden eje vi udestaaende Fordringer til en Værdi af mindst 50.000 Kr. Herefter fremkommer et Overskud af 95.000 Kr. som altsaa er paalignet i Kommuneskatter udover det der er medgaaet

til Kommunens ordinære Udgifter for Ex. til Skolevæsen, Fattigvæsen, Administration etc.

Vi har jo manglet de for Köbstæderne gældende Bestemmelser til Gennemförelse af kommunale Indretninger og særlig om Gaders og Vejes Istandsættelse, og vi har derfor faaet Ordnet disse Forhold ad Frivillighedens Vej. Heller ikke har vi faaet væsentlig Stötte af Staten der dog ved at anlægge Havnen har bevirket Byens Tilblivelse, hvorimod Amtet stadig har vist Velvillie overfor Kommunens Styrelse, navnlig ved Optagelse af de store Laan og Udförelse af de forskjellige store Arbejder.

Det er min Overbevisning at Sogneraadet naar det nu fratræder sin Virksomhed kan göre det med Bevidstheden om at Byen i de forlöbne 5 Aar fra at være en i kommunal Henseende uordnet By gaar ud af Sognekommunernes Række som en moderne Köbstad.

Esbjerg Sogneraad den 29. December 1898.

N. J. Poulsen
Formand.